29.09.22р. 21гр. укр. мова

Доброго дня! Тема уроку. Лексичне значення слова. Лексична помилка. Слово і контекст; залежність значень слова від контексту. Слововживання: вибір слова, лексична сполучуваність.

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою: moshev2020@icloud.com

ХІД УРОКУ

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

- *Перейти за посиланням та переглянути відеоурок.* Лексичне значення слова. Лексична помилка. Слово і контекст https://www.youtube.com/watch?v=Ei5jso-ygM0

❖ Сьогодні ми поговоримо про слово і контекст, про те, як змінюється значення слова залежно від контексту. А також з'ясуємо лексичну сполучуваність слів.

1. Проблемне завдання.

Прочитайте. Витлумачте лексичне значення виділеного в кожному з уривків слова. Чи вплинув на значення слова зміст уривка, у якому це слово вжито?

Зелений колір нерідко використовують в інтер'єрах. Різні відтінки цього кольору — фісташковий, салатовий, лаймовий — гармонійно поєднуються між собою. Стіни світло-зеленого кольору помітно розширюють простір, позитивно впливають на настрій людей, які мешкають або працюють у приміщенні (З підручника «Основи дизайну»). Він — зовсім зелений юнак, але атлетичної будови, має гарне, інтелігентне (і «дуже серйозне») обличчя, із золотавим пушком над губою. Йому небагато весен, може, двадцять три, а може, й ще одна. Він світло-русявий і синьоокий, очі в нього сині та ніби наївні, що зовсім не пасує до «серйозного» обличчя (За І. Багряним).

• *Чи легко визначити лексичне значення багатозначних слів, узятих поза текстом чи реченням? Чому?*

Уривок тексту, частина усного або писемного висловлення, що виражає закінчену думку, називається контекстом. Саме контекст дає змогу визначити точне лексичне значення окремого слова чи вислову, що входить до його складу. Поза контекстом слово може мати інше (або інші) значення.

❖ Розуміння лексичного значення слова у всьому багатстві його відтінків — важлива умова правильного його вибору. Однак цієї умови недостатньо. Треба знати не тільки значення слова, але й те, як з'єднуються слова в мовленні. Лексична сполучуваність слова — це його здатність вступати в сполучення з іншим словом.

Лексична сполучуваність — закон мови, дотримання її обов'язкове. Правила сполучуваності слів визначаються трьома чинниками: логічною вмотивованістю, граматичною структурою мови й мовною традицією.

Це насамперед означає, що сполучатись одне з одним можуть лише ті слова, які називають предмети, явища, дії, ознаки, що перебувають у певних зв’язках. Наприклад, можна сказати біла стіна, співати пісню, розв’язати задачу, але не можна вживати словосполучення білий відмінок, підсмажувати пісню, проціджувати задачу, бо такі вислови позбавлені будь-якої логіки.

Для кожної мови характерна вибірковість у сполучуваності слів, тому нерідко та сама ситуація в залежності від ключового слова оформляється через різну сполучуваність, як от: одягти рукавиці (сукню, сорочки), але взути черевики (чоботи). Така закріпленість сполучуваності особливо притаманна прикметникам, наприклад той самий (коричневий) колір передається різними лексемами в залежності від пояснюваного слова: коричневе пальто, карі очі, каштанове волосся (За М. Кочерганом).

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

1. Виконання вправи

1. У кожному словосполученні виберіть із дужок і запишіть нормативне слово.

Екзаменаційний (квиток, білет), (ставити, задавати) питання, пояснити написання (будь - якого, любого) слова, (відкрите, відчинене) вікно, найвища (точка, крапка) Карпат, (домогтися, добитися) згоди, (переводити, перекладати) з англійської мови, науковий (робітник, працівник), написати (оголошення, об’яву), (тісна, щільна) дружба, більша (частина, половина) класу, мчати (на всіх парах, щодуху), (замовити, заказати) обід.

• Із двома записаними словосполученнями (на вибір) складіть речення.

2. Вправа «Я – коректор».

Виправте помилки у поданих словосполученнях

• Носитися по майданчику

• Отримати побічні завдання

• Підводити підсумки

• Розкрити рота

• Приймати участь

• На протязі тижня

• Виключити світло

3. Робота з текстом.

Прочитайте текст. Зробіть висновок про те, наскільки важливо культурою мовлення демонструвати повагу до себе й інших, добираючи і вживаючи потрібні слова.

СЛОВА, ЯКІ ПРИГНІЧУЮТЬ УСПІХ

У нашому суспільстві намагаються боротися з несловниковою лексикою. Деякі колективи вже впровадили економічний спосіб покласти край нецензурщині. За кожне «міцне» слово — штраф на певну суму. Якщо запитати того, хто лається, чому він «гне», можна почути: «За звичкою», «Просто так», «Щоб краще зрозуміли» тощо. Мабуть, немає людини, яка б хоч раз не використала за певних обставин несловникову лексику. Та все ж не хочеться, аби лайка стала атрибутом повсякденного мовлення.

Великий австрійський психіатр-невропатолог Зигмунд Фрейд зазначав, що перша людина, котра вилаялася замість того, щоб ударити, була засновником цивілізації.

Київський психолог Андрій Ковальчук засвідчує випадок, коли трирічна дівчинка, не знаючи жодного нецензурного слова, придумала своє — «пляшка», яким намагалася образити старших. Для неї це слово набуло такого ж значення, як і «міцні» вислови дорослих.

Народний цілитель В’ячеслав Зінов’єв стверджує, що коли нецензурна лайка є основним способом спілкування в сім’ї, вона перекриває дорогу успіхові для всіх її членів, створюючи негативне енергетичне поле навколо людини, унаслідок чого до неї притягується все погане. Тож найкраще лайку порівняти з дірками в кишені, через які випадає успіх.

Сучасні науковці беззаперечно погоджуються з твердженням про те, що інформація змінює свідомість людини. Нині впливом слова на організм людини все більше займаються природознавці — фізики, біологи, хіміки.

Рівень науки дає змогу встановити, що слова впливають не тільки на свідомість людини, але й на її генетичний код, який передається нащадкам. Кожне слово несе певний заряд позитивної чи негативної енергії. Науковці кілька років поспіль спостерігали за двома групами людей — тими, хто постійно послуговувався лайкою, і тими, хто нецензурною лексикою не користувався. У любителів лаятися швидко з'являються зміни в організмі на клітинному рівні, і на цьому підґрунті — різні недуги. У другій групі, навпаки, під впливом хороших слів організм омолоджується, змінюється імунітет. Психотерапія зцілює з допомогою доброго слова, яке налаштовує свідомість і підсвідомість на позитивні зміни.

Дуже цікавий звичай щодо цього є в американських сім'ях. Коли діти приносять із вулиці гидкі слова й запитують про їхнє значення, батьки, як правило, пояснюють все чесно, але потім обов'язково змушують дитину вимити рота з милом. І це аж ніяк не покарання, а проста гігієна, бо гидкі слова бруднять і рот, і душу, і свідомість, і слух. Може, непогано було б і нам започаткувати подібний звичай? (З журналу).

Післятекстові завдання

1. Поясніть лексичне значення слів гнітити, повсякдень, підґрунтя, нащадки. Для їх пояснення зверніться до тлумачного словника або до одного з довідкових видань.

2. Визначте комунікативний намір автора тексту. Виділіть слова, що за своїм стилістичним навантаженням створюють особливе сприйняття тексту.

3. Складіть словник-мінімум успішної людини.

Домашнє завдання

1. Зробити конспект основних положень лекції. Матеріал вивчити.

2. Виконати вправи 40, 42 (с.22-23).

3. Виконати тестові завдання (с.23) впр.44.